

УДК 371.126.001(4-15)

Ю.В. Кіщенко

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПИСЬМА ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Навчання писемного мовлення є однією з актуальних проблем сучасної методики викладання іноземної мови. Доказом цього є той факт, що в європейських закладах вищої освіти цей аспект мовлення вивчається як окрема навчальна дисципліна.

Завданням цієї статті є з'ясувати причини, за яких виникає необхідність навчання письма для студентів/учнів, які вивчають англійську мову як іноземну, виокремити найбільш корисні й доцільні види завдань для цього виду мовленнєвої діяльності, віднайти найбільш змодеровані шляхи виправлення помилок.

Наразі більшість науковців погоджуються, щодо основних причин, які обумовлюють необхідність навчання письма для тих, хто вивчає англійську мову як іноземну. Зокрема, цими чинниками є: підсилювальна функція письма (тобто спроможність письма підсилювати інші види мовленнєвих умінь – читання, аудіювання та говоріння), розвивальна функція, особливості індивідуального стилю навчання та існування письма як самостійного виду мовленнєвої діяльності. Розглянемо кожен із зазначених чинників окремо.

Говорячи про підсилювальну функцію, зазначимо, що деякі студенти/учні сприймають мову виключно в усній або аудитивній формі. Однак більшість налаштована на те, щоб бачити мову в письмовій формі. Наочна демонстрація структурної побудови мови є дуже важливою як для розуміння цілісної системи мови й мовлення, так і в якості додаткового – руко-моторного – виду пам'яті. Студенти, як правило, намагаються записувати прості речення іноземною мовою відразу після того, як починають її вивчати [Антонова 2002: 93].

Щодо розвивальної функції письма, то процес графічного відтворення мовлення (як і процес говоріння) допомагає вивченню мови. Розумова діяльність націлюється на конструювання письмових текстів, тим самим забезпечуючи неперервний процес навчання.

Зазначимо, що деякі студенти дуже швидко опановують іноземну мову, в той час як для решти учнів це може виявитися досить довгим процесом – для них необхідною умовою є наявність певної кількості часу для розмірковування та запам'ятовування матеріалу. При цьому письмо виступає як необхідний компонент їхньої рефлексивної діяльності замість прискороного міжособистісного спілкування.

Найголовнішим аргументом на користь навчання письма є той факт, що воно виступає одним із основних видів мовленнєвої діяльності разом із говорінням, аудіюванням і читанням. Студенти повинні знати, як писати електронні листи, робити доповіді, відповідати на рекламні

оголошення. Для цього їм необхідно знати такі особливості писемного мовлення, як пунктуаційні норми, правила побудови абзаців тощо. Це можна порівняти зі знанням правил вимови при усному мовленні.

Відомо, що вид письма, який мають виконати студенти/учні, буде залежати від їхнього віку, кола інтересів та рівня володіння мовою. Початківці, як правило, можуть одержати завдання написати простого вірша, натомість старші за віком і досвідченіші за рівнем учні пишуть досить поширені доповіді. Коли викладач розмірковує над типом завдання для тих, хто тільки починає вивчати іноземну мову, він має впевнитися, що вони мають (або можуть швидко набути) достатньо мовних умінь, щоб виконати це завдання. Такі студенти/учні можуть написати просте оповідання, проте вони ще не мають у своєму арсеналі достатньо мовних засобів для створення складного твору. Іншими словами, рівень завдання повинен залежати від умінь і навичок, якими володіють ті, кого навчають.

Як правило, студентів/учнів навчають певної кількості писемних стилів, які включають у себе написання поштових карток, листів, заяв про прийняття на роботу, творів, доповідей, газетних статей тощо. Викладач також може залучати студентів до написання діалогів, сценаріїв, рекламних текстів або віршів, якщо він вважає, що це може вмотивувати їх.

Іншим чинником, який обумовлює вибір письмового завдання, є коло інтересів студентів/учнів. Якщо серед тих, хто навчається, є, наприклад, працівники банківської сфери, їм буде цікавим спробувати написати банківську доповідь. Якщо серед них є працівники туристичного бізнесу, вони можуть одержати завдання написати привабливі рекламні тексти. Зазначимо, що це не буде виключати залучення інших видів вправ для виконання письмових завдань.

Якщо викладач опиняється в групі змішаного типу, куди входять, наприклад, студенти, лікарі, вчителі, військові, їх інтереси не будуть збігатися, і письмові завдання повинні наслідувати більш узагальнену тематику.

Серед прикладів завдань для розвитку вмінь писемного мовлення можуть бути такі:

- написати листа до редакції газети у відповідь на обурливу статтю;
- запропонувати якомога більше заголовків для сучасних газетних статей;
- скласти власні меню;
- написати сценарій для ранкових новин;
- скласти резюме для прийому на роботу;
- слухаючи музику, описати письмово кімнату;
- надіслати електрону листівку іншим людям, які володіють англійською мовою;
- написати запрошення на різноманітні заходи.

Отже, не існує меж щодо типів текстів і тематики для письмових завдань, проте вибір викладача завжди має ґрунтуватися на рівні мовних навичок, якими володіють студенти/учні, з урахуванням кола інтересів останніх для успішної мотивації їх освітньої діяльності.

Далі для ілюстрації зазначеного вище ми розглянемо чотири моделі для виконання письмових завдань, які були обрані відповідно до можливостей студентів/учнів та кола їх інтересів.

Приклад 1. Написання поштових карток (початковий рівень володіння іноземною мовою).

На цьому етапі студенти/учні вивчають специфічну модель писемного мовлення й повинні відтворити її структуру за зразком.

Спочатку викладач демонструє типову поштову картку й дає студентам деякий час для ознайомлення з нею.

<p>Hi Eric!</p> <p>We're having a great holiday here in Scotland. We're staying in a hotel in the centre of Edinburgh.</p> <p>The people are very friendly but sometimes I can't understand them.</p> <p>Last week we went to Loch Ness, but we didn't see any monster, unfortunately. Scotland is beautiful but the weather is awful. It's very cold and windy and it rains every day!</p> <p>Are you having a good holiday at the beach?</p> <p>See you soon, Jenny x</p>	<p>Eric Johnson _____</p> <p>17 Lake Avenue _____</p> <p>Brighton _____</p> <p>BN1 2AQ _____</p>
---	--

Викладач спочатку впевнюється, що студенти/учні розуміють інформацію поштової картки, потім просить їх ідентифікувати чотири різні граматичні моделі в ній: *the Present Progressive* ('**We're having** a great holiday...'), *the Present Simple* ('...**it rains** every day'), *the Past Simple* ('Last week we **went** to Loch Ness..'), *the compound verbal predicate* ('**I can't understand** them').

Після цього студенти/учні обговорюють той факт, що в поштових листівках привітання на кшталт '*Dear Eric*' є неонов'язковими. Фінальний підпис, як правило, є неформальним (*See you soon, Jenny*).

Наступним кроком для студентів є завдання уявити, що вони також знаходяться на канікулах і вирішити, де саме. Вони також мають надіслати поштову картку своїм англомовним друзям. Подібно до листівки-зразка, вони повинні розповісти, де вони зупинилися, що роблять кожного дня, якою є погода, що вони робили на днях, що вони не можуть робити. Підпис у поштової листівці, як і в листівці-зразку, має бути неформальним.

По закінченню виконання завдання студенти/учні можуть по черзі прочитати свої поштові картки вголос, або надати їх на перевірку викладачеві.

Такий вид діяльності може слугувати прикладом “паралельного письма”, коли студенти/учні повинні додержуватися наданої їм моделі та керуватися виключно нею. Ця вправа є надзвичайно корисною для так званого шаблонного письма на кшталт поштової картки, певного виду листа, оголошення або запрошення.

Приклад 2. Змінюваний диктант (середній рівень володіння іноземною мовою).

При виконанні цієї вправи викладач диктує стверджувальні речення, які студенти/учні повинні змінювати, відповідно до своїх уподобань та пріоритетів. Такий вид діяльності може бути корисним під час серії занять, коли ставиться завдання висловити власну точку зору щодо певного питання, що згодом може перерости в дискусію.

Викладач повинен пояснити, що він буде надиктовувати певну кількість речень, а студенти/учні мають змінювати висловлювання таким чином, щоб вони відповідали їх власним точкам зору. Іншими словами, речення, які вони будуть записувати, будуть виправленою формою тих речень, які читатиме викладач [Harmer 1998: 82]. Наприклад: *Some animals are at the hair's breadth from their extinction.* Зазначимо, що викладач може прочитати речення декілька разів і надати учням деякий час для завершення власних речень. Студенти/учні можуть написати, наприклад, такі речення: *Some scientists might think that some animals are facing their extinction, but I don't find the issue very important. People should care about animals, because they are also inhabitants of our planet.*

Викладач продовжує читати речення, даючи певний час студентам/учням для їх виправлення. Після цього клас розподіляється по парах або по мікрогрупах, де студенти порівнюють варіанти своїх виправлених речень. Фінальним кроком має бути зачитування речень уголос для всіх присутніх на занятті, при цьому викладач виправляє помилки (за наявності). Як варіант, пари та групи можуть надати свої узагальнені версії - своєрідні компромісні варіанти, які впливатимуть із різних точок зору.

Як було сказано вище, такі речення можуть бути вступом до наступної дискусії, а також використані як дотекстовий (підготовчий) етап для аудіювання або читання тексту за даною тематикою.

Приклад 3. Газетні заголовки/статті середній рівень володіння іноземною мовою).

За допомогою цієї вправи викладач ознайомлює студентів/учнів з побудовою газетних заголовків, а згодом (через декілька занять) дає їм завдання написати свої власні статті. Так званий «дописемний етап» починається з питань викладача, чи читають студенти/учні газети (інтернет-видання включно) й про що саме вони читають. Після короткотривалої дискусії викладач дає завдання знайти статті для відповідних заголовків.

Наприклад:

In the Most Extreme Places on Earth, Seeking the Secrets to Life on Mars

The Swedish curriculum urges teachers to “counteract traditional gender roles,” and at one school, girls are encouraged to shout “No!” and boys run the play kitchen

How One Suburb Ended Up in a Reservoir

In some of the world’s most dangerous environments, Nathalie Cabrol, an explorer, astrobiologist and planetary geologist, hunts for organisms that live in conditions like those on the red planet.

Can Gender Stereotypes Be Headed Off in Preschool?

Most residents whose homes flooded had no clue that their gated community was built in an area prone to such damage (New York Times. Saturday, March 24, 2018).

Виконуючи таке завдання студенти/учні під керівництвом викладача доходять певних висновків, а саме: в газетних заголовках найчастіше використовується простий теперішній час, допускається випущення артиклів та допоміжних дієслів; існує особливий набір лексичних одиниць, на кшталт “*seeking*” замість “*looking for*”, “*head off*” замість “*stop*”, “*block*”, “*interfere with*”.

Після пояснень викладача студентам/учням пропонують обрати одну із запропонованих тем для написання короткої статті в парах. Теми можуть торкатися, наприклад, глобальних кліматичних змін, відставки видатної політичної фігури, перемоги на останніх параолімпійських іграх, можливостей для навчання студентів у зв’язку із започаткуванням безвізового режиму в країні. Представники від кожної пари студентів/учнів мають написати заголовки для своїх майбутніх статей, а решта присутніх повинна здогадатися, про що йтиметься в них. Викладач може вносити поправки та доповнення в заголовки, які пропонуються. Варіантом цього завдання може бути такий, коли пари пропонують одна одній заголовки для написання статей [Willis 1996: 27].

Наступним кроком є написання самих статей відповідно до заголовків. При цьому викладач контролює процес написання, пропонуючи свою допомогу в разі виникнення складнощів. Написання статей закінчується вибіркоvim читанням уголос найбільш удалих

варіантів. Якщо є можливість, їх також можна розмістити в друкованому вигляді на спеціальному стенді для загального ознайомлення.

Приклад 4. Написання доповіді (високий рівень володіння іноземною мовою).

Цей вид писемного мовлення пропонується для учасників з високим рівнем володіння іноземною мовою. Студентам/учням пропонується написати доповідь про форми проведення дозвілля. Викладач починає з елісітації – просить назвати слова, які асоціюються з поняттям “дозвілля”, і записує їх на дошці. Після цього студенти повинні в парах скласти анкети, за допомогою яких вони згодом з’ясують, як саме люди проводять свій вільний час. Склавши анкети, студенти/учні рухаються по аудиторії, ставлячи запитання один одному та занотовуючи відповіді. Після збору необхідної інформації вони обговорюють свої майбутні доповіді. Саме на цьому етапі викладач повинен ознайомити групу з особливостями написання доповіді, наводячи мовні кліше для писемного стилю мовлення. Серед прикладів можна навести такі: *“In order to find out how people spend their leisure time we ...”*, *“One surprising fact to emerge was that ...”*, *“The results of our survey suggest that ...”* [Harmer 1998: 83]. Необхідно також згадати про побудову доповіді та її конструкти – вступ, основну думку та висновки.

Студентам/учням надається певний час для написання чернеток своїх доповідей, які вони повинні здати на перевірку викладачеві. Після перевірки вони пишуть фінальний варіант доповідей.

Більшість студентів/учнів негативно сприймають виправлення викладача в своїй письмовій роботі. Необхідно зауважити, що корекція червоним кольором та закреслювання є наочним підтвердженням того факту, що рівень володіння писемним мовленням є ще не досить високим. Саме тому викладач має віднайти баланс між точністю й правдивістю своєї оцінки, з одного боку, й чуйним і поважливим ставленням до студента/учня, з іншого.

Одним із способів уникнення зазначеної проблеми є визначення викладачем, на які саме помилки він буде звертати особливу увагу й повідомлення цього студентам/учням. Це можуть бути пунктуаційні, орфографічні, стилістичні, граматичні та інші помилки. В такий спосіб студенти/учні будуть сконцентровані на визначених аспектах мовлення, а викладач буде мати змогу уникнути зайвого негативного ефекту від виправлення інших помилок.

Іншим способом можуть послужити умовні знаки, на кшталт “WO” порядок слів у реченні або фразі, “S” орфографічна помилка, “Gr” граматична помилка. Знаходячи помилку, викладач буде підкреслювати її та писати на полях умовні знаки. Завжди доцільним будуть також коментарі в кінці письмової роботи. Проте зазначимо, що викладач має переконатися, що студенти/учні дійсно зрозуміли допущені помилки, а не просто одержали й відклали виправлені роботи без аналізу їх результатів.

Таким чином, у цій статті ми розглянули основні передумови для навчання письма, серед яких спроможність письма підсилувати інші види мовленнєвих умінь, розвивальна функція письма, особливості індивідуального стилю навчання та існування письма як самостійного виду мовленнєвої діяльності. Визначено, що завдання для розвитку писемного мовлення мають ґрунтуватися на рівні знань учнів та на вмотивованості завдань, які їм надаються. Особливу увагу слід приділяти виправленню помилок, уникаючи при цьому негативного ефекту оцінювання та намагаючись за допомогою корекції вмотивувати студентів/учнів на подальше вивчення іноземної мови.

Література

- Антонова 2002** – Антонова Л. In-service curriculum and development course for English language teachers. Trainer's guide / Л. Антонова. – К. : Ленвіт, 2002. – 332 с.;
- Harmer 1998** – Harmer J. How to teach English / J. Harmer. – L. : Addison Wesley Longman, 1998. – P. 79-86.;
- Willis 1996** – Willis J. A framework for task-based learning / J. Willis. – L. : Longman, 1996. – P. 26-28.

Ю.В. Кіщенко

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПИСЬМА ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Статтю присвячено сучасним методам навчання писемного мовлення іноземною (англійською) мовою. Визначено основні причини, які обумовлюють необхідність навчання письма, серед яких спроможність письма підсилувати інші види мовленнєвих умінь, розвивальна функція письма, особливості індивідуального стилю навчання та існування письма як самостійного виду мовленнєвої діяльності. Виявлено, що завдання для розвитку писемного мовлення мають ґрунтуватися на рівні знань учнів та на вмотивованості завдань. Наведено приклади вправ для розвитку писемного мовлення, серед яких написання поштової листівки приятелю, змінювані диктанти, створення газетної статті, підготовка доповіді англійською мовою тощо. Приклади розміщено за шкалою - від елементарного початкового рівня володіння іноземною мовою до високого. Особливу увагу приділено способам виправлення помилок, уникаючи при цьому негативного ефекту оцінювання та намагаючись за допомогою корекції вмотивувати студентів/учнів на подальше вивчення іноземної мови.

Ключові слова: підсилувальна функція письма, писемне мовлення, паралельне письмо, аспекти мовлення.

Ю.В. Кищенко

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПИСЬМУ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ

Статья посвящена современным методам обучения английской письменной речи. Выявлены основные причины, которые обуславливают необходимость обучения письму, среди которых способность письма подкреплять другие виды речевых умений, развивающая функция письма, особенности индивидуального стиля обучения и существование письма как самостоятельного вида речевой деятельности. Выявлено, что задания для развития письменной речи должны соответствовать уровню знаний учащихся. Приведены примеры упражнений для развития письменной речи, среди которых написание открытки другу, альтернативные диктанты, создание газетной статьи, оформление доклада на английском языке и т.п. Примеры расположены согласно шкале - от элементарного начального уровня владения иностранным языком до продвинутого высокого. Особенное внимание уделено способам исправления ошибок, избегая при этом негативного эффекта оценивания и стараясь мотивировать студентов к дальнейшему изучению иностранного языка.

Ключевые слова: усилительная функция письма, письменная речь, параллельное письмо, речевые аспекты.

Yu. V. Kishchenko

MODERN METHODS OF TEACHING WRITING IN A FOREIGN LANGUAGE

The article is devoted to the modern methods of teaching English writing. The main reasons for teaching writing have been defined, among which can be mentioned those of reinforcement, language development, individual learning style and writing as a skill of its own. It has been found out that all the tasks for writing skills development should conform to the level of students' knowledge. The author suggests some examples of tasks for writing skills development, among which a detailed description is given to writing a postcard to a friend, altering dictations, composing a newspaper article, writing a report. All the examples are given according to the levels of students' knowledge – from the elementary through the advanced. A special attention is given to the ways of correcting mistakes, avoiding a possible negative effect of assessment on students and trying, instead, to motivate them to further foreign language learning.

Key words: the reinforcement function, written speech, parallel writing, aspects of speech.